

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Kattilakoski, Mari; Kumpulainen, Kaisu

Title: Monimuotoistuva tieteellinen asiantuntijuus : tutkija kehittämisen kentällä ja yhteiskunnallisena vaikuttajana

Year: 2024

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittajat 2024

Rights: CC BY 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Please cite the original version:

Kattilakoski, M., & Kumpulainen, K. (2024). Monimuotoistuva tieteellinen asiantuntijuus : tutkija kehittämisen kentällä ja yhteiskunnallisena vaikuttajana. In E. Koskinen-Koivisto, & K. Kumpulainen (Eds.), *Kestävä kulttuurisuunnittelu* (pp. 200-212). Jyväskylän yliopisto. Sophi, 155. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-9870-7>

Monimuotoistuva tieteellinen asiantuntijuus – tutkija kehittämisen kentällä ja yhteiskunnallisena vaikuttajana

Mari Kattilakoski ja Kaisu Kumpulainen

Johdanto

Tässä luvussa pohdimme osallisuuden ja asiantuntijuuden muutosta tutkijan näkökulmasta. Sen lisäksi että “osallistava käänne” yhteiskunnassa (Nousiainen 2016) on lisännyt tarvetta kansalaisten, yhteisöjen ja asiakkaiden tiiviimpään osallistamiseen päätöksenteon ja kehittämisen prosesseissa, on saman suuntaista kehitystä nähtävissä myös tutkimusmaailmassa. Tutkimukseen osallistuvia ei useinkaan nähdä enää vain tutkimuksen kohteina tai informantteina, vaan aktiivisina tiedon tuotantoon osallistuvina subjekteina (Ryynänen & Rannikko 2021, 14), eivätkä tutkimuksen tekijätkään eli tutkijat säästy heihin kohdistuvilta osallistumisvaateilta. Tutkijoilta odotetaan kasvavassa määrin yhteiskunnallista vuorovaikutusta ja tutkimuksilta yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Tässä tekstissä pohdimme omien kokemustemme kautta sekä

suhteessa akateemisen maailman muutoksiin tutkijoiden yhteiskunnallista osallistumista, jolla tarkoitamme erityisesti osallistumista erilaisiin yhteiskunnallisen vaikuttamisen verkostoihin, kuten kehittämistoimintaan, yhteiskunnalliseen keskusteluun tai päätöksentekoon.

Tutkijat osallistuvat varsinaisen tieteellisen tutkimuksen tekemisen rinnalla lisääntyvässä määrin myös yhteiskunnalliseen toimintaan. Yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen lisääminen on ollut yksi yliopistouudistusten keskeisiä tavoitteita (Nevala & Rinne 2012; Kallunki et al. 2015). Myös osana kansallista innovaatiojärjestelmää on ryhdytty korostamaan tutkimuksen tehokkuutta ja hyödynnettävyyttä (Hakala 2003). Yhteiskunnallinen vuorovaikutus kirjattiin yliopistojen kolmanneksi tehtäväksi vuonna 2005, mikä on edellyttänyt tutkijoilta ja tiedeyhteisöiltä tiiviimpää vuorovaikutusta suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan ja eri sektoreiden toimijatahoihin sekä tutkimuksen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden vaateiden korostumista (Niiniluoto 2015; Koivula et al. 2009). Tutkijoiden näkökulmasta tämä tarkoittaa vaatimuksia pohtia oman tutkimuksen yhteiskunnallisia merkityksiä ja tiedon sovellettavuutta. Perinteinen tiedon tuottamisen tavoite ei myöskään usein enää yksin riitä vakuuttamaan potentiaalisia rahoittajia tutkimuksen tarpeellisuudesta.

Tavoitteenamme on avata tutkijan kokemusmaailmasta käsin, mitä tutkijan yhteiskunnallinen osallistuminen ja vaikuttaminen voi käytännössä tarkoittaa. Kutsumme tätä kaksoisrooliksi, joka muodostuu toimimisesta kahdella erilaisella logiikalla toimivalla kentällä, tieteen ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen kentällä. Kokemuksemme nousevat erityisesti yhteiskuntatieteellisen maaseutututkimuksen kentästä.

Yhteiskunnallinen vuorovaikutus haastaa tutkijan identiteettiä

Yliopistojen tutkijakoulutuksessa on korostunut perinteisesti tieteen tekemiseen valmentautuminen ja teoreettisen osaamisen painotus. Yhteiskunnan “osallistava käänne” ja yliopistojen kolmannen tehtävän korostuminen/korostaminen (Koivula et al. 2009) ovat haastaneet uudella tavalla niin tieteenaloja kuin yksittäisiä tutkijoita. Tutkijalta vaa-

dittavat taidot eivät siis koostu enää pelkästään oman substanssialan teoreettisesta tai metodologisesta osaamisesta, vaan heiltä vaaditaan yhä enemmän vuorovaikutukseen ja soveltavaan tutkimukseen liittyviä taitoja. Vaatimukset osallistumisesta tiiviimmin yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen eivät vaikuta pelkästään tutkijoiden konkreettisiin työtehtäviin, vaan heijastuvat heidän ammatilliseen identiteettiinsä ja myös laajemmin rooliin yhteiskunnallisina toimijoina.

Yliopistojen yhteiskunnallinen vuorovaikutus on nähty usein suppeasti tutkimusten yhteiskunnallisena vaikuttavuutena, tieteen popularisointina tai yritysyhteistyönä (esim. Kumpulainen et al. tulossa). Kyse on kuitenkin laajemmasta ilmiöstä sillä vuorovaikutus käsitteenä tarkoittaa eri osapuolten välistä kaksisuuntaista vaikutussuhdetta. Tällaisen dialogisen suhteen rakentuminen edellyttää tiivistä ja pitkäjänteistä toimimista erilaisissa yhteiskunnallisissa verkostoissa. Yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen vaatimus edellyttää yhteyksiä myös muihin yhteiskunnan kenttiin kuin pelkästään oman tieteenalan keskusteluihin ja tutkijaverkostoihin. Tutkijat joutuvat tällöin pohtimaan, mitkä ovat oman tutkimusaiheen kannalta keskeisiä tahoja, joiden kanssa olisi hedelmällistä verkostoitua. Tällaisia toimijayhteisöjä voivat olla julkisen sektorin toimijat kuntasektorilla tai valtionhallinnossa, järjestökentän toimijat tai erilaiset asiantuntijatyöryhmät. Toimivan yhteistyön kannalta on tärkeää hahmottaa myös eri kenttien toimintalogiikat, ja puntaroida omaa tutkijan positiotaan eri verkostoissa.

Kun tutkija tekee päätöksen lähteä aktiivisesti mukaan verkostoihin ja pyrkiä vaikuttamaan yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon tätä kautta, ottaa hän samalla tietoisin riskin akateemisen uransa kannalta. Niin sanotut hyödyt tai tuotokset tästä vuorovaikutuksesta eivät useinkaan synny heti tai ole tarkasti mitattavissa. Lisäksi yhteiskunnallinen vuorovaikutus vaatii tutkijalta aikaa ja työtunteja. Käytännössä tutkija voi joutua pohtimaan käyttäkö aikaansa esimerkiksi järjestökentän tai asiantuntijatyöryhmän kokoontumisiin vai tieteellisten julkaisujen kirjoittamiseen. Osallistumalla aktiivisesti yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen akateeminen ansioluettelo ei useinkaan kasva samaa vauhtia kuin pelkästään julkaisutoimintaan keskittymällä. Koska tutkimusmaailman työpaikoista kilpaillaan ensisijaisesti julkaisumeriittien avulla, ei verkostoitumistyöhön käytetty aika ole tästä näkökulmasta jär-

kevää “urasuunnittelua”. Yliopistomaailmassa ei näin arvosteta tieteen ulkopuolisissa verkostoissa toimimista.

Osallistuvien ja toiminnallisten tutkimusmenetelmien monimuotoistuminen

Yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen kentällä yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen ovat suuntautuneet luontevasti tutkijat, jotka ovat omaksuneet toiminnallisia ja osallistuvia tutkimusmenetelmiä (Ryynänen & Rannikko 2021; Thiollent 2011; Heikkinen et al. 2006; Kuula 1999). Pohjimmiltaan kyse on tiedon tuottamisen taustalla vaikuttavista epistemologisista ja ontologisista käsityksistä eli ajatuksesta, ettei tutkimusaineisto ole vain jossakin valmiina odottava materiaali ja tutkija neutraali tiedonkerääjä, vaan todellisuus rakentuu sosiaalisessa ja kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkimukseen osallistuvien kanssa (Ryynänen & Rannikko 2021, 14). Kysymys on myös tiedon omistamiseen liittyvistä valtakysymyksistä. Tiedon yhteisöllinen tuottaminen purkaa myyttiä tiedon omistamisesta ja sen hallintaan liittyvästä vallankäytöstä (Mäki & Roivainen 2019). Osallistuvat tutkimusmenetelmät ovat olleet lähtökohtaisesti vahvoja myös etnologiselle tutkimukselle, jossa tuotettaessa tietoa ja tulintoja yhteisöistä ja kulttuureista, on ollut luontevaa, että tutkimusaineistot kerätään kenttätyön menetelmin ja vuorovaikutteisella tutkimisotteella yhteisöjen parissa ja heidän kanssaan (Junkala 1999; Kiiskinen & Hieta 2019; Steel & Koskinen-Koivisto 2019).

Osallistuvien ja osallistumiseen kutsuvien tutkimusmenetelmien lähtökohtana on ajatus, että tietoa tuotetaan yhdessä tutkimukseen osallistuvien kanssa. Voidaan puhua myös yhteistoiminnallisista tutkimusmenetelmistä ja niiden vuoropuheluun perustuvista käytännöistä, jotka yhdistävät tutkimustietoa, paikallista tietoa sekä kokemuksellista ja havaintoihin perustuvaa tietoa (Turnhout et al. 2013; Torgerson 2003). Usein kyse on tutkimuksellisesta lähestymistavasta, jossa aineistoa tuotetaan yhdessä tutkimukseen osallistuvien kanssa tutkijan vastatessa tutkimuksen suunnittelusta ja toteutuksesta. Pidemmälle menevä osallistumisen muoto on kanssatutkijuus (*co-research*), jossa tutkija tietoisesti luopuu hierarkioista ja omasta erityisestä asiantuntijan roolista ja tutki-

musta sekä suunnitellaan että toteutetaan yhdessä tutkittavien ja heidän vertaistensa kanssa (Ryytänen & Rannikko 2021, 20–21; ks. myös Mäenpää et al. tässä teoksessa). Tällöin tiedontuotanto rakentuu kumppanuudelle, jossa vertaisryhmään kuuluvat kanssatutkijat voivat osallistua myös tutkimuskysymysten laadintaan ja esimerkiksi haastatteluiden tekemiseen. Tutkimusmenetelmänä kanssatutkijuutta on sovellettu muun muassa nuorisotutkimuksessa lähtökohtana ajatus, että nuorilla kanssatutkijoilla on arvokasta kokemusasiantuntijuutta ja ymmärrystä vertaistensa elämämpiiristä (Mubeen & Tokola 2021). Lähestymistapa on herättänyt kasvavaa kiinnostusta tutkijoiden parissa niin kansainvälisesti kuin Suomessa.

Osallistuvat tutkimusmenetelmät ovat läheisiä toimintatutkimuksen (*action research*) perinteelle, jonka viitekehyksessä tavoitellaan paitsi tiedon tuottamista myös jonkin asiantilan kehittämistä tai muutosta (Thiollent 2011; Kuula 1999, 10). Kyse on näin pohjimmiltaan yhteiskunnalliseen toimintaan suuntautuneesta tutkimuksesta, jossa korostuu niin tutkijoiden kuin tutkimukseen osallistuvien aktiivinen toimijuus ja pyrkimys sosiaalisen todellisuuden muuttamiseen. Menetelmää on sovellettu usein yhteisötason kehittämishankkeissa, joissa kehittämiseen pyritään yhdistämällä tutkimus- ja kehittämistyötä. Tilanteessa, jossa tutkimus ei ole pelkästään tutkimusta vaan myös yhteiskunnallisesti muutossuuntautunutta toimintaa, voidaan puhua myös taistelevasta tutkimuksesta tai aktivistitutkimuksesta (Suoranta & Ryytänen 2014; Ryytänen & Rannikko 2021, 23). Muutossuuntautunutta aktivistitutkimusta on viime vuosina ollut tunnistettavissa muun muassa kestävän kehityksen tutkimuksissa (esim. Keahey 2021).

Toiminnallista tutkimusotetta on sovellettu maaseutututkimuksen kentällä erityisesti kylätutkimuksissa, joilla on pyritty vastaamaan maaseudun rakennemuutokseen vahvistamalla kylien omaehtoisuutta ja yhteistyötä. Erityisesti professori Lauri Hautamäen vetämä kuuden yliopiston yhteinen Kylätutkimus -76-hanke (1980) oli toimintatutkimus, joka on vaikuttanut keskeisesti suomalaisen kylätoiminnan syntyy (Hyryläinen 1994, 36–38). Suomalaiset maaseutututkijat ovat osallistuneet aktiivisesti myös yhteisölähtöisen paikallisen kehittämisen eli eurooppalaiseen maaseutupolitiikkaan kytkeytyvän Leader-toimintatavan juurruttamiseen osaksi suomalaista kylätoimintaa ja kuvan-

neet omia kokemuksiaan tästä autoetnografisella tutkimusotteella (esim. Rannikko 2000). Tutkijat ovat osallistuneet myös menetelmän kehittämistä koskevaan keskusteluun (esim. Pylkkänen et al. 2020). Soveltavaa tutkimusotetta ja toimintatutkimuksen menetelmiä on sovellettu sittemmin muun muassa tutkimuksissa, joissa on pyritty vahvistamaan kansalaisosallistumista maaseudun hyvinvointipalvelujen kehittämiseksi (Kattilakoski et al. 2011) sekä lisäämään maaseudun asukkaiden ja yhteisöjen osallisuutta hyvinvointia ja älykästä sopeutumista koskevan tiedon tuottamisessa ja jäsentämisessä (Kattilakoski et al. 2022).

Tutkijana maaseudun kehittämisen ja politiikan verkostoissa

Omat kokemuksemme tutkijan kaksoisroolista ja osallistumisesta yhteiskunnalliseen toimintaan kumpuavat osallistumisestamme maaseudun kehittämisen ja maaseutupolitiikan verkostoihin. Suomalaiselle maaseutututkimukselle on ollut jo 1980-luvulta lähtien ominaista läheinen suhde maaseutupolitiikkaan ja maaseudun kehittämiseen. Tästä käsin onkin ollut luontevaa, ja jopa välttämätöntä, että kun aloitimme omat väitöskirjaprosessimme (Kumpulainen 2012; Kattilakoski 2022) maaseutuun liittyvistä aiheista vuosituhannen alkupuolella, verkostoiduimme myös näille kentille. Vuosittaiset maaseutututkijatapaamiset ovat toimineet tärkeänä kohtaamisen paikkana, jossa olemme päässeet esittelemään ja reflektoimaan omia tutkimuksiamme maaseudun kehittäjien kanssa. Samalla verkostoituminen kehittämisen kentillä toimivien tahojen kanssa on syntynyt luontevasti.

Yhteiskuntatieteellisen maaseutututkimuksen alalla tutkijoiden ja kehittäjien vuoropuhelua ja yhteistyötä ovat tukeneet pitkät ja monin tavoin jo institutionalisoituneet perinteet. Vuonna 1999 perustettu Maaseudun uusi aika -yhdistys pyrkii paitsi edistämään ja kehittämään suomalaista maaseutututkimusta, myös osallistumaan maaseutupoliittiseen ja yhteiskunnalliseen keskusteluun sekä maaseudun kehittämis-työhön. Vaikka kyseessä on tieteellinen yhdistys, kuuluu sen jäsenistöön niin maaseutututkijoita, maaseudun kehittäjiä kuin viranhaltijoita. Yhdistykselle on myös tärkeää, että sen hallituksessa istuu tutkijoiden

ohella myös kehittäjiä. Yhdistyksen luotsaamana vuosittain järjestettävät maaseutututkijatapaamiset sekä kaksi kolme kertaa vuodessa ilmestyvä Maaseutututkimus – Journal of Rural Studies -lehti ovat jo vakiinnuttaneet asemansa maaseutututkijoiden ja kehittäjien vuoropuhelua edistävinä areenoina ja instituutioina. Tieteellisen Maaseutututkimus-lehden (aiemmin Maaseudun uusi aika) perimmäinen julkilausuttu tehtävä on edistää maaseutututkimuksen ja maaseutupolitiikan vuorovaikutusta ja tarjota alusta maaseudun kehittäjille ajankohtaisten tutkimustarpeiden esiin nostamiseen (Uusitalo 1993). Olemme kumpikin toimineet vuosia aktiivisesti yhdistyksen hallituksessa ja maaseutututkijatapaamisten järjestelytoimikunnassa, sekä julkaisseet vertaisarvioituja artikkeleita Maaseutututkimus-lehdessä.

Maaseutututkijoiden positiosta käsin on ollut myös luontevaa verkostoitua maaseutupolitiikan vertikaalisiin ja horisontaalisiin verkostoihin. Suomalainen maaseutupolitiikka toimii moniin muihin politiikkalohkoihin nähden poikkeuksellisesti sen toiminnan lähtökohtina ollessa poikkisektoraalisuus, moniäänisyys ja verkostomainen toimintatapa. Maaseutututkijoilla on ollut vahva asema maaseutupolitiikan verkostoissa, mikä on näkynyt muun muassa siinä, että maaseutupoliittista kokonaisuohjelmaa edistävässä ja toteuttavissa temaattisissa verkostoissa on työskennellyt tutkijoita erityisasiantuntijoina. Myös maaseutupoliittisen kokonaisuohjelman strategian laadinnasta ovat vastanneet viranhaltijoiden sijaan maaseutututkijoista nimetty strategiatyöryhmä. Olemme kumpikin toimineet joko temaattisissa verkostoissa tai strategiatyöryhmässä.

Tutkijoina olemme kokeneet kaksoisroolin ja toimimisen kehittämisen ja politiikan verkostoissa pääsääntöisesti rikkaudeksi. Tutkimusten edetessä on ollut helppo löytää keskustelutahoja, joiden kanssa reflektoida omaa tutkimusta laajempaan kontekstiin ja käytännön kehittämistyöhön sekä saada tutkimustuloksille niistä kiinnostunutta yleisöä. Samalla verkostoissa toimiminen on vahvistanut näkemystä siitä, että tutkimuksille on tarvetta ja niistä on konkreettista hyötyä. Niin paikalliskehittäjät kuin maaseutupolitiikan verkostoissa toimivat organisaatiot hyödyntävät tutkimustietoa omassa työssään. Tutkijan taidoista on ollut hyötyä myös kehittämisen kentillä. Meidän tutkijoiden työn ollessa pitkälti projektiluontoista hankehakemusten työstöä, olemme harjaan-

tuneet rahoitusten hakemiseen, ja näin aktiivinen toimijuus yhdistyksissä voi olla merkittävänä apuna rahoitusten saamisessa myös kehittämishankkeille. Samalla olemme kuitenkin tutkijoina tulleet ”imaistuksi” sellaisille kehittämisen ja politiikan kentille, joissa toimimiseen tutkijakoulutus ei (välttämättä) valmenna.

Tutkijan haasteita kenttien rajapinnoilla

Toimiminen yhtä aikaa sekä tutkimuksen että kehittämisen kentillä myös haastaa tutkijaa niin yhteiskunnallisten toimijoiden kuin akateemisen maailman suunnasta. Yhtäältä haastetta luo *kieli ja vuorovaikutus*. Toimiminen tutkimuksen ja kehittämisen rajapinnoilla ja erilaisissa yhteiskunnallisen vaikuttamisen verkostoissa, joissa toimii tahoja paitsi eri sektoreilta myös eri aluetasoilta aina kylätoimijoista valtakunnan tason poliittisiin toimijoihin, haastaa akateemisten käsitteiden ja tutkimusten ymmärrettävään avaamiseen, kykyyn käydä kansantajuista dialogia ruohonjuuritaso toimijoiden kanssa ja tiivistää tutkimusten keskeiset tulokset. Kielen ohella verkostoissa toimiminen korostaa myös vuorovaikutustaitoja. Toimiminen erilaisissa kehittämisverkostoissa edellyttää tutkijalta rohkeutta kohdata erilaisia ihmisiä ja yhteisöjä, heittäytyä avoimeen dialogiin ja yhteiskehittämiseen pyrkivään otteeseen. Tämä voi johtaa myös tiukkoihin debatteihin, joissa tutkijan asiantuntijuus ja dialogiset taidot punnitaan. Kaiken kaikkiaan tutkijan heittäytyminen tutkimuksen tekoa laajempaan yhteiskunnalliseen osallistumiseen edellyttää usein yhtäaikaista toimimista ja vuorovaikutusta kielellisesti ja toiminnallisesti hyvinkin erilaisilla kentillä kuten akateeminen maailma, valtakunnanpolitiikka, kuntakenttä, järjestökenttä ja maaseudun (paikallis)yhteisöt.

Toimimista yhtä aikaa sekä tutkimuksen että kehittämisen kentillä haastaa myös tutkimus- ja kehittämistyön erilaiset *syklit ja temmot*. Tutkimustyö on lähtökohtaisesti usein hitaampaa kuin kehittämistyö. Aineiston kerääminen, analysointi ja itse tutkimustulosten jäsentäminen ja auki kirjoittaminen vievät usein siinä määrin aikaa, että kehittämistyötä tekevät ehtivät jo turhautua tutkijoiden hitauteen. Tutkimushavaintojen ja kehittämistoimien syklit eivät useinkaan kohtaa ihanteellisella tavalla.

Kehittäjien suunnalta kuulee usein kritiikkiä, ettei tutkimustuloksia ole käytettävissä riittävän ajoissa. Vaikka kehittämishankkeisiin toivotaan entistä enemmän myös tutkimusta, voi rahoittajan suuntaan olla vaikea perustella, miksi tutkimuksen tekeminen tarvitsee niin paljon aikaa. Toisaalta jos kyseessä on ensisijaisesti tutkimushanke, voi rahoittajalle olla vaikea perustella, miksi tutkimuksen tekemiseen on hedelmällistä kytkeä myös kehittämistyötä. Yhteishankkeiden jännite syntyykin usein siitä, kun kehittämishankkeissa halutaan konkreettisia tuloksia nopealla syklillä, mikä on ristiriidassa tiedemaailman luonteen kanssa. Toisaalta myös tutkimuksen tekeminen on siirtynyt pitkälti projektimaailmaan, jolle on ominaista tavoitteellisuus, lyhytkestoisuus ja verkostomaisuus ja näin tutkimuksen tekemisen käytännöt ovat lähentyneet kehittämistoiminnan toimintalogiikkaa.

Kaksoisroolin omaavaa tutkijaa haastetaan myös akateemisen maailman suunnasta. Keskustelut perus- ja soveltavan tutkimuksen eroista ja tärkeydestä ajavat usein tilanteeseen, jossa tutkijana joutuu tieteen kentällä perustelemaan ja selittelemään omia valintojaan, jotka ovat vieneet soveltavan tutkimuksen puolelle. Soveltava tutkimusote ja toimiminen sekä tutkimuksen että kehittämisen kentällä on hedelmällistä maaperää herättämään keskustelua myös tutkimuksen arvolatautuneisuudesta ja objektiivisuudesta. Toisaalta yhteiskuntapoliittinen ja toiminnallinen tutkimus, jonka tavoitteena on yhteiskunnan tai jonkin asiantilan parantaminen, on jo lähtökohdiltaan arvolatautunutta, ja jopa poliittista (Savikuja 2005, 10–12; Ryyänen & Rannikko 2021, 22–23). On myös tunnustettava, että tutkimusta tehdään aina myös tietystä henkilökohtaisessa ja yhteiskunnallisessa kontekstissa. 1990-luvun loppupuolelle paikantuva niin sanottu representaation kriisi on myös vahvistanut akateemisen tutkimuksen kentällä näkemystä siitä, ettei tutkijan tekemiä havaintoja voida kaikkienensa pitää puhtaasti objektiivisinä faktoina vaan lopulta aina tutkijan läpi suodattuneina tulkintoina todellisuudesta (Ryyänen & Rannikko 2021, 15). Myös käsitykset tiedonmuodotuksesta ovat monimuotoistuneet ja tutkijoilta ja tiedeyhteisöiltä on peräänkuulutettu asennemuutosta, ennen kaikkea rohkeutta myöntää oman osaamisen rajallisuus ja nöyryyttä täydentäville tietämisen muodoille ja jaetulle asiantuntijuudelle (Ahmas 2019).

Akateemisen asiantuntijuuden moninaistuminen

Yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen vaade tutkijoita kohtaan ei tule pelkästään yliopiston hallinnosta ja rahoittajilta, vaan myös tiedemaailman sisällä kyseenalaistetaan yhä enemmän tieteen yksinoikeutta tiedon tuottamiseen ja asiantuntijuuteen. Tieteellisen tutkimuksen tekemiseen osallistuu entistä enemmän myös muita kuin tutkijoita kuten kehittäjiä, paikallisyhteisöjen edustajia ja kokemusasiantuntijoita (Koskinen 2018). Tämän taustalla vaikuttaa yhtäältä tutkimuksen tavoitteet saada tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman kattava ymmärrys, mutta myös vahvistuneet näkemykset siitä, että tiedontuotanto ja ratkaisujen etsiminen erilaisiin monimutkaisiin yhteiskunnallisiin ongelmiin edellyttää monialaista, avointa ja jaettua asiantuntijuutta (ks. esim. Ahmas 2019; Jurmu 2021). Parviainen (2006) puhuu kollektiivisesta asiantuntijuudesta korostaen sekä eri asiantuntijoiden välistä yhteistyötä että asiantuntijoiden kykyä tehdä yhteistyötä myös “maallikoiden” kanssa. Tällöin asiantuntijuudessa on kyse siitä, että tilaa annetaan myös kokemus- ja näkemysasiantuntijoille (Jakonen 2017).

Asiantuntijuus hahmotetaan kaikkienensa aiempaa monimutkaisempana ja monimuotoisempana ilmiönä. Asiantuntijuuden ja tiedon roolia keskustellaan yhteiskunnassa yhä enemmän, samalla kun asiantuntijoita myös epäillään ja kyseenalaistetaan. Asiantuntijuuteen liittyvät hierarkkiset rakenteet ovat uudelleen arvioinnin kohteena, ja asiantuntijuuden katsotaan perustuvan yhä enemmän tiedon hajautuneeseen hakemiseen, tuottamiseen, jakamiseen ja levittämiseen. (Jakonen 2017, 12–16.) Vaatimukset tutkijoiden yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen vahvistamiseen ovat osa akateemisen asiantuntijuuden muutosta. Tiedemaailman sivistävän ja tiedon tuotantoa korostavan tehtävän rinnalla korostetaan tutkijoiden roolia osana yhteiskunnallista ongelmanratkaisua. Esimerkiksi lääketieteessä tai teknisillä aloilla tämä tavoite on ollut itsestään selvää, mutta humanistisilla ja yhteiskuntatieteellisillä aloilla tieteen tehtävänä on pitkään korostunut sivistyksen ihanne, mikä on jopa rakentanut vastakkainasettelua sivistys- ja hyötydiskurssien välille (Kauppinen & Moisio 2018; Kumpulainen et al. tulossa).

Tutkimuksen hyödynnettävyyden on nähty palvelevan erityisesti taloudellisia tavoitteita ja kansallista kilpailukykyä. Hyödynnettävyys

voidaan ja tulisi nähdä kuitenkin laajemmin osana yhteiskunnallista ongelmanratkaisua, eikä sivistyksen ihanteen vastakohtana. On tärkeää, että olemme tutkijoina aktiivisena tekemässä tätä muutosta, emmekä jää “norsunluutorniin” haikailemaan paluuta vanhoihin aikoihin. Yhteiskunnallisten uhkien ja epävarmuuksien lisääntyessä tarvitaan tutkijoiden panosta konkreettisten ratkaisujen ja kestävämmän tulevaisuuden rakentamisessa, ja tämä edellyttää tiiviimpää vuorovaikutusta yhteiskunnan eri sektoreiden välillä.

Kirjallisuus

- Ahmas, Kristina (2019) Tietoyhteisö rakentuu, kun norsunluutorni murenee. Teoksessa *Hanneleena Hieta*, Karri Kiiskinen & Maija Mäki & Päivi Roivainen & Ann-Helen Sund (toim.) *Liikettä rajapinnoilla*. Ethnos. Helsinki, 210–244.
- Hakala, Jari (2003) *Yliopisto: tieteen kehdestä projektimyllyksi? Yliopistollisen tutkimuksen muutos 1990-luvulla*. Gaudeamus. Helsinki.
- Hautamäki, Lauri (1979) *Elävä kylä. Kylätoiminnan opas*. Gummerus. Jyväskylä.
- Heikkinen, Hannu L.T., Roivio, Esa & Syrjälä, Leena (toim.) (2006) *Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat*. Helsinki: Kansanvalistusseura.
- Hyyryläinen, Torsti (1994) *Toiminnan aika. Tutkimus suomalaisesta kylätoiminnasta*. Line Sixtyfour Publications. Vammala.
- Jakonen, Mikko (2017) *Vastatieto: tulevaisuuden asiantuntijuutta etsimässä*. Eduskunta. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu, 1/2017. Eduskunta, Tulevaisuusvaliokunta. Helsinki.
- Jurmu, Liisa (2021) *Millaisella asiantuntijuudella tulevaisuuden kunta rakennetaan?* Tampereen yliopiston väitöskirjat 399. Tampere.
- Kallunki, Jarmo, Koriseva, Soile & Saarela, Henni (2015). Suomalaista yliopistopoliittikkaa ohjaavat perustelut tuloksellisuuden aikakaudella. *Kasvatus & Aika* 9 (3), 117–133.
- Kattilakoski, Mari, Kervinen, Kaisa, Harilahti-Juola, Virpi & Kurikka, Päivi (2022) Hyvä elämä maaseutukunnissa – Osallisuuden ja yhteiskehittämisen avaamia näköaloja kestävään hyvinvointiin ja kuntien älykkääseen uudistumiseen. *Focus Localis* 50(4), 24–40.
- Kattilakoski, Mari (2022) *Kansalaisosallistumisen muutos maaseudun hyvinvointipalveluissa*. Disertations in Social Sciences and Business Studies. University of Eastern Finland. Joensuu.
- Kattilakoski, Mari, Matthies, Aila-Leena & Rantamäki, Niina (2011) *Kansalais-*

- osallistuminen maaseudun hyvinvointipalveluissa. *Maaseudun uusi aika*, 19 (2), 5–19.
- Kauppinen, Ismo & Moisio, Olli-Pekka (2008) Taloudellisista intresseistä ja vanhoista kaunoista kumpuava korkeakoulupolitiikkamme. *Tiedepolitiikka* 3/2008, 7–22.
- Keahey, Jennifer (2021) Sustainable Development and Participatory Action Research: A Systematic Review. *Systemic Practice and Action Research* 34, 291–306. DOI:10.1007/s11213-020-09535-8
- Kiiskinen, Karri & Hieta, Hanneleena (2019) Osallistujana, osallisena ja tutkijana. Teoksessa *Hanneleena Hieta, Karri Kiiskinen & Maija Mäki & Päivi Roivainen & Ann-Helen Sund (toim.) Liikettä rajapinnoilla: keskusteluja etnologian osallistavuudesta*. Ethnos, Helsinki, 27–35.
- Koivula, Jenni, Rinne, Risto & Niukko, Sanna (2009) Yliopistot yrityksinä? Merkkejä ja merkityksiä Suomessa ja Euroopassa. *Kasvatus* 40(1), 7–27.
- Koskinen, Inkeri (2018) Voiko se olla objektiivista? Tieteenulkoisen tieto ja yhteistyö soveltavassa kulttuurintutkimuksessa. Teoksessa *Hämeenaho, Pilvi, Suopajarvi, Tiina & Ylipulli, Johanna (toim.) Soveltava kulttuurintutkimus*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki, 129–154.
- Fingerroos, Outi, Kumpulainen, Kaisu & Vierimaa, Sanna (2019) YVV –Yllättävän vanhoja vuorovaikutusvisioita. JYU Tiedeblogi. <https://jyunity.fi/ajattelijat/yvv-yllattavan-vanhoja-vuorovaikutusvisioita/> Luettu 13.11.2023.
- Kumpulainen, Kaisu (2012) *Kylätöiminta ja aktiivisen kylän tuottaminen*. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 457. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Kuula, Arja (1999) *Toimintatutkimus – Kenttätyötä ja muutospyrkimyksiä*. Tampere: Vastapaino.
- Nevala, Arto & Rinne, Risto (2012) Korkeakoulutuksen muodonmuutos. Teoksessa *Pauli Kettunen & Hannu Simola (toim.) Tiedon ja osaamisen Suomi: kasvatus ja koulutus Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki, 203–228.
- Mubeen, Fath E. & Tokola, Nina (2021) Kanssatutkimus ja vertaishaastattelut tutkimusmenetelmänä – pohdintoja toimijuudesta ja vallasta. Teoksessa *Tiina Rättilä & Päivi Honkatukia (toim.) Tutkien ja tarinoiden kohti pakolaistaustaisten nuorten kestävää hyvinvointia*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Helsinki.
- Mäki, Maija & Roivainen, Päivi (2019) Vallan, vaikuttavuuden ja vuorovaikutuksen kentät. Teoksessa *Hanneleena Hieta, Karri Kiiskinen & Maija Mäki & Päivi Roivainen & Ann-Helen Sund (toim.) Liikettä rajapinnoilla*. Ethnos. Helsinki, 201–209.
- Niiniluoto, Ilkka (2015) *Västuullinen ja vaikuttava. Tulokulmia korkeakoulujen yhteis-*

- kunnalliseen vaikuttavuuteen*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2015:13. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Korkeakoulutus- ja tiedepolitiikan osasto. Helsinki.
- Nousiainen, Marko (2016). Osallistavan käänteän lyhyt historia. Teoksessa Kari Kulovaara & Marko Nousiainen (toim.) *Hallinnan ja osallistamisen politiikat*. Jyväskylän yliopisto: Sophi. Jyväskylä, 158–189.
- Parviainen, Jaana (toim.) (2006) *Kollektiivinen asiantuntijuus*. Tampere University Press. Tampere.
- Pylkkänen, Päivi, Hyyryläinen, Torsti & Navarro, Francisco (2020) Transnational Cooperation—The Underutilized Potential of the European LEADER Method. Teoksessa Eugenio Cejudo & Francisco Navarro (toim.) *Neoendogenous Development in European Rural Areas*. Springer. Cham, 133–148.
- Rannikko, Pertti (2000) Kehittämishanke paikallisen identiteetin muovaajana. Teoksessa Hyyryläinen, Torsti & Rannikko, Pertti (toim.) *Eurooppalaistuva maaseutupolitiikka. Paikalliset toimintaryhmät maaseudun kehittäjinä*. Vastapaino. Tampere, 143–165.
- Ryynänen, Sanna & Rannikko, Anni (2021) Johdanto. Teoksessa Sanna Ryynänen & Anni Rannikko (toim.). *Tutkiva mielikuviutus. Luovat, osallistuvat ja toiminnalliset tutkimusmenetelmät yhteiskuntatieteissä*. Gaudeamus. Helsinki, 11–32.
- Savikujja, Jari (2005) *Johdatus yhteiskuntapolitiikkaan*. Joensuun yliopisto, Yhteiskuntapolitiikan ja filosofian laitos. Joensuu.
- Steel, Tytti & Koskinen-Koivisto, Eerika (2019) Läsnaolevaa ja sitoutunutta. Osallistumisen hyöty ja mielekkyys etnologisessa tutkimuksessa. Teoksessa Teoksessa *Hanneleena Hieta, Karri Kiiskinen & Maija Mäki & Päivi Roivainen & Ann-Helen Sund* (toim.) *Liikettä rajapinnoilla*. Ethnos. Helsinki, 36–68.
- Suoranta, Juha & Ryynänen, Sanna (2014) *Taisteleva tutkimus*. Into Kustannus. Helsinki.
- Thiollent, Michel (2011) Action Research and Participatory Research: An Overview. *International Journal of Action Research* (7)2, 160–174.
- Torgerson, Douglas (2003) Democracy through policy discourse. Teoksessa Maarten A. Hajer & Hendrik Wagenaar (toim.). *Deliberative Policy Analysis. Understanding Governance in the Network Society*. Cambridge University Press. Cambridge, 113–138.
- Turnhout, Esther, Stuiiver, Marian, Klostermann, Judith, Harms, Bette & Leeuwis, Cees (2013) New roles of science in society: Different repertoires of knowledge brokering. *Science and Public Policy* 40, 354–365.
- Uusitalo, Eeva (1993) Tutkimus ja maaseutupolitiikka. Maaseudun uusi aika. *Maaseutututkimuksen vuosikirja 1993*. Joensuun yliopisto, Maaseutuinstituutti. Joensuu, 78–88.